

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА ГУМАНІТАРНИХ І СОЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ

Освітньо-професійна програма Політологія

Спеціальність 052 Політологія

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Освітній ступінь – бакалавр

Розробник:

Подлесна Ганна,

к. псих. н., доцент, доцент кафедри
гуманітарних і соціальних дисциплін

Гарант ОПП:

Приходько Сергій,

к. політ. н., доцент

Полтава, 2021 р.

Назва навчальної дисципліни	Філософія обов'язковий компонент ОПП
Назва структурного підрозділу	кафедра гуманітарних і соціальних дисциплін
Контактні дані розробників, залучених до викладання	Викладач: Подлісна Ганна , к. псих. н., доцент, доцент кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін. Контакти: ауд. 454, навчальний корпус № 4 e-mail: ganna.podliesna@pdaa.edu.ua сторінка викладача: https://www.pdaa.edu.ua/people/podliesna-ganna-volodymyrivna
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Спеціальність, спеціалізація	052 Політологія
Попередні умови для вивчення дисципліни	цикл соціально-гуманітарних дисциплін

Заплановані результати навчання

Мета вивчення навчальної дисципліни: надання знань з філософії як світогляду людини; визначення загального ставлення людини до світу в цілому; розуміння світоглядних, пізнавальних, ціннісних і соціальних проблем буття.

Основні завдання навчальної дисципліни: розуміння становлення, розвитку і вирішення найзагальніших проблем людства на протязі розвитку світової філософії, включаючи історію української філософської думки як невід'ємної складової духовної культури людства; формування гуманістичного потенціалу особистості, її високої духовності та загальної культури в умовах розбудови громадянського суспільства в незалежній Україні; оволодіння принципами діалектичного мислення як універсального методу пізнавальної діяльності; розвиток логічного мислення, здатності самостійно аналізувати складні явища суспільного життя; уміння свідомо використовувати наукову методологію в розв'язанні завдань економічної теорії і професійної практики.

Компетентності:

загальні:

ЗК01. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК03. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань, діяти політично й соціально відповідально та свідомо.

спеціальні (фахові):

СК03. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

Програмні результати навчання:

РН01. Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.

РН03. Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності.

Методи навчання:

Програмні результати навчання	Методи навчання
РН01. Розуміти предметну	словесні методи (лекція)

<p>область, етичні та правові засади професійної діяльності.</p>	<p>практичні методи: робота з навчально-методичною літературою (конспектування, підготовка реферату) методи самостійної роботи вдома (усні та письмові домашні завдання) методи формування пізнавальних інтересів (метод використання життєвого досвіду) методи усного контролю (усне опитування) методи письмового контролю (написання словника, таблиць) комп'ютерні і мультимедійні методи: (використання мультимедійних презентацій; дистанційне навчання в системі Moodle, Google Meet)</p>
<p>РН03. Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності.</p>	<p>словесні методи (лекція) практичні методи: робота з навчально-методичною літературою (конспектування, підготовка реферату) методи самостійної роботи вдома (усні та письмові домашні завдання) методи формування пізнавальних інтересів (метод використання життєвого досвіду) методи усного контролю (усне опитування) методи письмового контролю (написання словника, таблиць) комп'ютерні і мультимедійні методи: (використання мультимедійних презентацій; дистанційне навчання в системі Moodle, Google Meet)</p>

Програма навчальної дисципліни

- Тема 1. Філософія як специфічний тип знання.
- Тема 2. Стародавня філософія.
- Тема 3. Філософія Середньовіччя та Відродження.
- Тема 4. Філософія Нового часу та Просвітництва.
- Тема 5. Німецька класична філософія.
- Тема 6. Сучасна світова філософія.
- Тема 7. Українська філософія.
- Тема 8. Онтологія: проблема буття.
- Тема 9. Свідомість.
- Тема 10. Філософія пізнання.
- Тема 11. Логіка та методологія наукового пізнання.
- Тема 12. Філософська антропологія.
- Тема 13. Соціальна філософія.
- Тема 14. Філософія науки і культури, стратегія майбутнього.

Трудомісткість

Загальна кількість годин – 90.

Кількість кредитів – 3.

Форма семестрового контролю – залік.

Політика оцінювання

1. Академічна доброчесність: Здобувач вищої освіти повинен дотримуватись Кодексу академічної доброчесності та Кодексу про етику викладача та здобувача вищої освіти Полтавської державної аграрної академії. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Додаткові матеріали для представлення навчальної дисципліни: Робоча навчальна програма (Силабус), презентації, відеоролики

Формат дисципліни: Викладання курсу передбачає поєднання традиційних форм аудиторного навчання з елементами електронного навчання (дистанційне навчання), в якому використовуються інформаційні технології, онлайн консультування і т.п. У міжсесійний період формат – очний, (для здобувачів вищої освіти – можливе використання дистанційного навчання). Під час сесії формат – очний.

Обсяг дисципліни:

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	16
Практичні заняття	14
Самостійна робота	60

Політика курсу: Політика навчальної дисципліни визначається системою вимог, які викладач пред'являє до здобувача вищої освіти при вивченні дисципліни та ґрунтується на засадах академічної доброчесності. Вимоги можуть стосуватися: - відвідування занять (неприпустимість пропусків, запізнь і т.п.); - правил поведінки на заняттях (активну участь, виконання необхідного мінімуму навчальної роботи, відключення телефонів та ін.); - заохочень та стягнень (за що можуть нараховуватися або відніматися бали і т.п.). Політику навчальної дисципліни вибудовується з урахуванням норм законодавства України щодо академічної доброчесності (<https://www.pdaa.edu.ua/content/akademichna-dobrochesnist>), Статуту (<https://www.pdaa.edu.ua/lib/rectore/statyt2017/statyt2017.html>), положень ПДАА (https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/2371/polozhennyapropsyologichn_usluzhbu.pdf, https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/2371/polozhennyapropotydiyubulin_gu.pdf, https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/2371/polozhennyaprostudentskesam_ovryaduvannyavpdaa.pdf, <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/2371/poryadok-rozgdadyaduskarg.pdf>,) та інших нормативних документів.

2. Система оцінювання

Програмні результати навчання	Форми контролю
РН01. Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.	опитування; виконання практичних завдань (складання таблиць); написання словника; виконання завдань самостійної роботи, написання реферату, залік.
РН03. Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності.	опитування; виконання практичних завдань (складання таблиць); написання словника; виконання завдань самостійної роботи, написання реферату, залік.

Забезпечення тематикою дисципліни успішного опанування програмних результатів навчання для здобувачів вищої освіти

Теми занять	Програмні результати навчання		Разом
	РН01	РН03	
Тема 1. Філософія як специфічний тип знань	+	+	2
Тема 2. Стародавня філософія	+	+	2
Тема 3. Філософія Середньовіччя та Відродження	+	+	2
Тема 4. Філософія Нового часу та Просвітництва	+	+	2
Тема 5. Німецька класична філософія	+	+	2
Тема 6. Сучасна світова філософія	+	+	2
Тема 7. Українська філософія	+	+	2
Тема 8. Онтологія: проблема буття	+	+	2
Тема 9. Свідомість	+	+	2
Тема 10. Філософія пізнання	+	+	2
Тема 11. Логіка методологія наукового пізнання	+	+	2
Тема 12. Філософська антропологія	+	+	2
Тема 13. Соціальна філософія	+	+	2
Тема 14. Філософія науки і культури, стратегія майбутнього	+	+	2
Разом	14	14	28
максимальний відсоток у підсумковій оцінці з навчальної дисципліни, % 100	50	50	100
мінімальний відсоток у підсумковій оцінці з навчальної дисципліни, % 60	30	30	60

Критерієм успішного навчання є досягнення здобувачем вищої освіти мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання.

Критерії успішного опанування програмних результатів навчання

Програмні результати навчання	Відсоток у підсумковій оцінці з навчальної дисципліни, %	Максимальна кількість балів	Мінімальний пороговий рівень оцінок, балів
ПРН01	50	50	30
ПРН03	50	50	30
Разом	100	100	60

Одним із обов'язкових елементів освітнього процесу є систематичний поточний контроль оволодіння компетентностями та підсумкова оцінка рівня досягнення програмних результатів навчання.

Форми контролю результатів навчання

Програмні результати навчання	Форма контролю				
	Опитування	Виконання навчальних завдань	Словник (кресворд)	Реферат, - презентація	Виконання завдань самостійної роботи

	Мінімальна кількість балів	Максимальна кількість балів	Мінімальна кількість балів	Максимальна кількість балів	Мінімальна кількість балів	Максимальна кількість балів	Мінімальна кількість балів	Максимальна кількість балів	Мінімальна кількість балів	Максимальна кількість балів
ПРН 01	8	14	4	7	3	5	6	10	9	14
ПРН 03	9	14	4	7	3	5	6	10	8	14
Разом	17	28	8	14	6	10	12	20	17	28

Одним із обов'язкових елементів навчального процесу є систематичний поточний контроль засвоєння знань та підсумкова оцінка рівня засвоєння навчального матеріалу і вміння використовувати ці знання на практиці.

Поточний контроль успішності здобувачів вищої освіти здійснюється за видами навчальної роботи:

- опитування, участь у дискусіях: 0-4 балів;
- виконання практичних завдань (написання есе, таблиці, схеми): 0-2 балів;
- написання словника 0-10 балів;
- підготовка реферату 0-10 балів та мультимедійної презентації 0-10 балів;
- виконання завдань самостійної роботи: 0-2 бали

Форма проведення підсумкового контролю згідно з робочим та навчальним планом - залік.

Критерії та шкала оцінювання

Критерії та шкала оцінювання опитування на семінарських заняттях

Тип / опис завдання	Шкала оцінювання
7 опитувань Завдання передбачає перевірку теоретичного матеріалу, зокрема ключових понять теми.	0, 1, 2, 3 або 4 бали: 4 бали , якщо здобувач вищої освіти ґрунтовно і послідовно викладає вивчений матеріал, виявляє повне розуміння його змісту; обґрунтовує свої думки; застосовує знання на практиці, наводить необхідні приклади, аргументує їх; 3 бали , якщо здобувач вищої освіти послідовно викладає матеріал, розуміє основні положення, обґрунтовує власні думки, не приводить необхідні приклади, недостатньо обґрунтовує висновки; 2 бали , якщо здобувач вищої освіти виявляє знання і розуміння основних положень певної теми, але викладає матеріал не досить повно, не завжди глибоко і переконливо обґрунтовує свої думки; 1 бал , якщо здобувач вищої освіти розкриває основні положення певної теми поверхнево, викладає матеріал непослідовно, без певної логіки; не вміє глибоко і переконливо обґрунтовувати свої думки і відчуває труднощі під час добору прикладів; 0 балів , якщо відповідь неправильна або відсутня.

Критерії та шкала оцінювання практичних завдань на семінарських заняттях

Тип / опис завдання	Шкала оцінювання
Виконання навчальних завдань Навчальні завдання передбачають складання таблиць	0, 1 або 2 бали 2 бали , якщо практичні завдання виконані та повністю розкриті питання таблиць; 1 бал , якщо надано частково правильну відповідь; 0 балів , якщо практичне завдання не виконано

Критерії та шкала оцінювання написання словника

Тип / опис завдання	Шкала оцінювання
<p>Написання словника Написання словника передбачає розкриття термінів з філософії</p>	<p>0, 1, 2, 3-4, 5-6, 7-9 або 10 балів 10 балів, якщо словник містить відповіді на усі терміни, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі; відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію; 7-9 балів, якщо словник містить відповіді, в яких відтворюється значна частина навчального матеріалу; здобувач вищої освіти виявляє знання і розуміння основних термінів з навчальної дисципліни, аналізує матеріал; 5-6 балів, якщо словник містить відповіді, в яких відтворюються основні терміни навчального матеріалу, але при цьому допущені несуттєві помилки, та неточності, має місце недостатня аргументованість; 3-4 бали, якщо словник містить відповіді в яких відтворюються основні терміни навчального матеріалу, але відсутній розширений аналіз, наявні у незначній кількості фактичні помилки; 1-2 бали, якщо словник містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу; відсутні розуміння основної суті питань, висновки, узагальнення 0 балів, якщо словник не розкриває терміни або висвітлені терміни неправильно, з грубими помилками .</p>

Критерії та шкала оцінювання написання реферату

Тип / опис завдання	Шкала оцінювання
<p>Написання реферативної роботи Написання реферату передбачає висвітлення окремої теми з навчального матеріалу або її окремої частини</p>	<p>0, 1, 2, 3-4, 5-6, 7-8, 9 або 10 балів 10 балів, якщо виконані всі вимоги до написання й захисту реферату: означені проблема й обґрунтована її актуальність, зроблений аналіз різних точок зору на проблему й логічно викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрита повністю, витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення, дані правильні відповіді на додаткові питання; 9 балів, якщо виконані всі формальні вимоги до написання й захисту реферату: витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення. Проблема позначена, але не достатньо обґрунтована її актуальність, зроблений короткий аналіз різних точок зору на проблему й викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрита достатньо повно, дані правильні відповіді на додаткові питання 7-8 балів, якщо основні вимоги до реферату і його захисту виконані, але при цьому допущені деякі недоліки. Не обґрунтовано актуальність проблеми, висновки не чіткі. Наявні певні неточності у викладенні матеріалу. Вимоги щодо оформлення дотримано, матеріал відтворюється в повному обсязі; обґрунтовано, логічно, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки; 5-6 балів, якщо основні вимоги до реферату і його захисту</p>

	<p>виконані, але при цьому допущені недоліки. Зокрема, є неточності у викладі матеріалу; відсутні логічна послідовність у судженнях; не витриманий обсяг реферату; є недоліки в оформленні; на додаткові питання при захисті дані неповні відповіді;</p> <p>3-4 бали, якщо є істотні відступи від вимог до реферування. зокрема: тема розкрита лише частково; допущені фактичні помилки в змісті реферату або при відповіді на додаткові питання; під час захисту відсутній висновок;</p> <p>1-2 бали, якщо тема реферату не розкрита, виявляється істотне незрозуміння проблеми;</p> <p>0 балів, якщо реферативна робота не виконана;</p>
--	---

Критерії та шкала оцінювання презентації

Тип / опис завдання	Шкала оцінювання
<p>Підготовка та захист презентаційної роботи Підготовка презентації передбачає висвітлення окремої теми з навчального матеріалу або її окремої частини</p>	<p>0, 1, 2, 3-4, 5-6, 7-8, 9 або 10 балів</p> <p>10 балів, якщо виконані всі вимоги до підготовки й захисту презентації: означені проблема й обґрунтована її актуальність, зроблений аналіз різних точок зору на проблему й логічно викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема презентації розкрита повністю, витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення, дані правильні відповіді на додаткові питання;</p> <p>9 балів, якщо виконані всі формальні вимоги до підготовки й захисту презентації: витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення. Зокрема, ідея презентації виражена імпліцитно або експліцитно, всі фрагменти тексту співвідносяться з основною ідеєю, тема презентації розкрита достатньо повно, дані правильні відповіді на додаткові питання</p> <p>7-8 балів, якщо основні вимоги до підготовки презентації і його захисту виконані, але при цьому допущені деякі недоліки. Не обґрунтовано актуальність проблеми, висновки не чіткі. Наявні певні неточності у викладенні матеріалу. Вимоги щодо оформлення дотримано, матеріал відтворюється в повному обсязі; обґрунтовано, логічно, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки;</p> <p>5-6 балів, якщо основні вимоги до підготовки презентації і його захисту виконані, але при цьому допущені недоліки. Зокрема, ідея презентації виражена, але фрагменти тексту презентації частково відповідають меті; на додаткові питання при захисті дані неповні відповіді;</p> <p>3-4 бали, якщо є істотні відступи від вимог до підготовки презентації. зокрема: ідея презентації виражена не чітко, фрагменти тексту зовсім не відповідають комунікативному наміру або при відповіді на додаткові питання; під час захисту відсутній висновок;</p> <p>1-2 бали, якщо тема презентації не розкрита, виявляється істотне незрозуміння проблеми;</p> <p>0 балів, якщо презентація не виконана;</p>

Критерії та шкала оцінювання завдань самостійної роботи

Тип / опис завдання	Шкала оцінювання
Виконання завдань самостійної роботи Завдання самостійної роботи передбачають розкриття основних важливих компонентів кожної з тем	0, 1 або 2 бали 2 бали , якщо навчальні завдання виконані та повністю розкриті всі питання; 1 бал , якщо надано частково правильну відповідь; 0 балів , якщо навчальне завдання не виконано

Схема нарахування балів з навчальної дисципліни

Назва теми	Види навчальної роботи студентів					
	Опитування	Виконання практичних завдань	Словник (кросворд)	Реферат, презентація	Виконання завдань самостійної роботи	Разом по темі
Тема 1. Філософія як специфічний тип знань	-	-			2	2
Тема 2. Стародавня філософія	4	2			2	8
Тема 3. Філософія Середньовіччя та Відродження	-	-			2	2
Тема 4. Філософія Нового часу та Просвітництва	4	2			2	8
Тема 5. Німецька класична філософія	4	2			2	8
Тема 6. Сучасна світова філософія	-	-			2	2
Тема 7. Українська філософія	4	2			2	8
Тема 8. Онтологія: проблема буття	4	2			2	8
Тема 9. Свідомість		-		10	2	12
Тема 10. Філософія пізнання	4	2			2	8
Тема 11. Логіка методологія наукового пізнання	-	-			2	2
Тема 12. Філософська антропологія	4	2			2	8
Тема 13. Соціальна філософія	-	-		10	2	12
Тема 14. Філософія науки і культури, стратегія майбутнього	-	-	10		2	12
Разом	28	14	10	20	28	100

Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Бичко Ігор та ін. Філософія. К.: Центр навчальної літератури. 2019. 648 с.
2. Вступ до філософії / під редакцією Л. Нікітіна. К.: Центр навчальної літератури. 2020. 256 с.
3. Гринів О. Історія української філософії. Львів : Тріада плюс, 2015. 302 с.
4. Губерський Леонід Філософія. Підручники для ВУЗів. Харків: Фоліо. 2018. 621с.
5. Індійська філософія Підручники для ВУЗів / за ред. Т. Кононенко. Харків: Фоліо. 2019. 144с.
6. Лозовий Віктор та ін. Основи філософських знань. Філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. К.: Центр навчальної літератури. 2020. 1028 с.
7. Лузан Анатолій Вступ до філософії. К.: Центр навчальної літератури. 2019. 136 с.
8. Марія Фюрст, Юрген Трінкс Філософія (переклад Вахтанг Кебуладзе). К.: Дух і Літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського. 2018. 544с.

9. Основи філософії. Навчальний посібник / Під редакцією Михайла Шмиголя. К.: Центр навчальної літератури. 2019. 412с.
10. Петрушенко Віктор Філософія. Львів, Львівська політехніка. 2019. 596с.
11. Предборська Ірина та ін. Філософські абриси сучасної освіти. Суми: Університетська книга. 2019. 225 с.
12. Рубанець Олександра Філософські проблеми наукового пізнання. Суми: Університетська книга. 2019. 229 с.
13. Bryan Magee The Story of Philosophy London. Dorling Kindersley. 240 p.
14. Massimo Pigliucci and Gregory Lopez Live Like A Stoic: 52 Exercises for Cultivating a Good Life. Ebury Press. 2019. 336 p.
15. The Philosophy Book. Dorling Kindersley. 2019. 352 p.
16. The Little Book of Philosophy. Dorling Kindersley. 2018. 208 p.

Допоміжні:

1. Афанасенко В. Філософія: Підруч. для вищої школи. 3-вид., перероб. та доп. Харків: Прапор, 2004. 735с.
2. Буслинський В. Філософія: Навч. посібник для студ. і аспірантів вищ. навч. закладів. Київ. 2002. 315с.
3. Варвянський С.М. Методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни за кредитно – модульною системою (Філософія, логіка, релігієзнавство). Полтава, 2007. 107с.
4. Воронкова В. Філософія: Навчальний посібник. Київ: ВД «Професіонал», 2004. 460 с.
5. Герасимчук А.А. Філософія. К. : Друкарська майстерня, 1999. 187 с.
6. Горак Г.І. Філософія. К. : Вілбор, 1998. 272 с.
7. Льїн В. Філософія: Підручник. В 2-х ч. К.: Альтерпрес, 2002. Ч.1: Історія розвитку філософської думки. 2002. 463 с.
8. Пазенюк В. С. Філософія : навч. посібник. К. : Академвидав, 2008. 280 с.
9. Петрушенко В.Л. Філософія. К.. : Каравела, 2001. 448 с.
10. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з філософії. Філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. К. : ЦУЛ, 2006. 624 с.
11. Саух П.Ю. Філософія. К. : ЦУЛ, 2003. 256 с.
12. Смерж Л. Філософія : Навчальний посібник. К. : Кондор, 2004. 414 с.
13. Філософія : Курс лекцій: Навч. посіб. для студ. вищ. закл. освіти. К.: Каравела; Львів: Новий Світ-2000, 2001. 444 с.
14. Подольська, Є. А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство: навч. посібник. К. : Центр навчальної літератури, Інкос, 2006. 624 с.
15. Практикум з філософії: навч. посібн. Львів: Новий Світ-2000, Магнолія плюс, 2003. 256с.
16. Філософія: курс лекцій. / за ред. О. Ф. Надольного. К. : Вікар, 2000. 516с.
17. Філософія: підр. для студентів вищих закладів освіти / І. В. Бичко, І. В. Бойченко, В. Г. Табачковський та ін. 2-ге вид., стереотип. К. : Либідь, 2002. 408 с.

Інформаційні ресурси мережі Інтернет:

1. Декарт Р. Метафізичні роздуми. -/ Р.Декарт Метафізичні роздуми. Київ., 2000. - С. 7-70. ULR <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Dekart/index.html>
2. Декарт Р. Міркування про метод (пер. з фр.) Київ: «Тандем№», 2001. ULR www.management.com.ua/vision/vis017.html
3. Добронравова І.С. Ідеали і типи наукової раціональності. Київ. 2014. ULR. <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dobr-ideal.html>
4. Електронна бібліотека Іхтіка. Багато філософської літератури: книжки, автореферати, дисертації, статті, збірники матеріалів конференцій і дуже багато підручників по філософії. ULR: <http://ihtik.lib.ru>.